Mezőgazdasági kézikönyv 8.

ÚTMUTATÓ
A HELYES ÁLLATJÓLÉTI GYAKORLATHOZ,
a lovak tartásához, gondozásához, kiképzéséhez és használatához

AGRÁRMINISZTÉRIUM

NEMZETI AGRÁRGAZDASÁGI KAMARA

2023

Mezőgazdasági Kézikönyv 8.

ÚTMUTATÓ A HELYES ÁLLATJÓLÉTI GYAKORLATHOZ, A LOVAK TARTÁSÁHOZ, GONDOZÁSÁHOZ, KIKÉPZÉSÉHEZ ÉS HASZNÁLATÁHOZ

„Guide to good animal welfare practice for the keeping, care, training and use of horses”

2023.

EUROGROUP FOR ANIMALS

copa cogeca
european farmers european agri-cooperatives

Tartalom

Előszó 5
Bevezetés 7
1. Kinek szól az útmutató? 9
2. Biológiai jellemzők és viselkedés 11
2.1. Származás 11
2.2. Látás 12
2.3. Menekülési reakció 12
2.4. Hallás 12
2.5. Társas és kényelmi viselkedés 12
2.6. Élelemkeresés és mozgásigény 15
2.7. Abnormális viselkedés 16
3. Érintkezés más lovakkal 19
4. A lovak elhelyezése 21
4.1. Általános irányelvek 21
4.2. Istálló – zárt tartás 22
4.2.1. Egyedi boxok 22
4.2.2. Futóistállók 23
4.2.3. Kötött tartás 24
4.3. Istállóklíma 25
4.4. Megvilágítás 25
4.5. Zaj és hanghatások 25
5. Kifutó 27
5.1. Beálló 27
5.2. Legelő/karám 28
6. Gondozás 31
6.1. Szakértelem 31
6.2. Azonosítás és regisztráció 31
6.3. Megtekintés 31
6.4. Fertőző betegségek és biológiai biztonság 31
6.4.1. A fertőző betegségek terjedésének megelőzése 32
6.4.2. A fertőző betegségek kitörésének korlátozása a lópopulációban 32
6.5. Állatorvosi ellátás, orvosi kezelés 33
6.6. Rutin egészségügyi ellátás 33
6.6.1. Oltás 33
6.6.2. Belső élősködők megfigyelése 34
6.6.3. Pataápolás 34
6.6.4. Fogászati ellátás 35
6.7. Takarmány 35
6.8. Vízszükséglet 37
7. Lótartás és a lovak képzése 41
8. Dopping 45
9. Felszerelés 47
9.1. Nyereg, hám stb. 47
9.2. Mechanikus berendezések 47
9.3. Korlátozó intézkedések 47
9.4. Takarók 48
10. Munkalovak 51
11. Sport, szabadidő, turizmus 53
11.1. Sport 53
11.2. Turizmus 54
11.2.1. Kocsilovak 55
12. Csonkítások és trimmelés 57
12.1. Farokcsonkítás, trimmelés és ínmetszés 57
12.2. Egyéb beavatkozások 57
13. Tenyésztés 59
13.1. Felelős tenyésztés 59
13.2. Tenyésztési módszerek 59
13.3. Ellés és elválasztás 60
14. A lovak jólétének értékelése 63
15. Döntések az életút végén 65
1. melléklet: Szójegyzék 66
2. melléklet: A lovak kondíciójának pontozása 68
Képjegyzék 71

ELŐSZÓ

Sokszor hallottuk már, hogy a magyar nemzet lovas nemzet, de azt már csak ritkán beszéljük meg, vajon ezt miért mondjuk, és jelenleg is helytálló állítás-e. Azért, mert ez történelmi örökségünk, esetleg sok versenyt rendeznek itthon? Szép eredményeket érnek el a hazai tenyésztésű lovak, vagy hazai hajtók és lovasok nemzetközi szinten? Hazánkban a ló, mint gazdasági haszonállat, mint versenyző, mint szolgálati hátas a rendőrségnél és katonaságnál, segítő állat, vagy épp, mint szabadidőtárs is megjelenhet, de alapvető igényeit a hasznosítási módtól függetlenül kötelességünk figyelembe venni, és az állatfajnak megfelelő tartási és használati körülményeket biztosítani, hogy sokáig egészségében és ereje teljében lehessen társunk. Napjainkban nagy teret hódítanak különböző állatvédelmi irányzatok, de soha nem szabad elfelejteni, hogy az állat szeretete nem elégséges az ellátásához, de főleg nem tévesztendő össze a számára megfelelő körülmények biztosításával. Az optimális együttműködés jegyében adnunk kell, de sokat is kapunk vissza, ha megfelelően gondoskodunk a lovainkról. A „jó gazda" tudja, hogy ha kínozná vagy fájdalmat okozna állatának, akkor annak a teljesítménye és termelése az optimális szint alá esne, ami egyik félnek sem érdeke. Mint ahogy az sem, hogy különböző ideológiák miatt lovaink végleg kiszoruljanak jelenlegi munkaköreikből.

A Covid-helyzet is megmutatta, hogy a lovak kiváló társak a szabadidő aktív eltöltésében, az egészséges életmód támogatásában. Szerencsésnek tekinthetjük magunkat itthon, hogy a szabad levegőn történő sportolásban nem voltunk meggátolva, így a lovasiskolákat sem kényszerültek bezárni a vírushelyzetre hivatkozva. Ökológiai hasznukról is bátran említést tehetünk, hiszen a következő időszakra vonatkozó KAP Stratégiai Tervben már látható, hogy megnövekszik azoknak az elvárásoknak a száma, amelyek által a zöld komponensek, táblaszegélyek, legeltethető vagy kaszálható területek mértékének növekedése várható az új programozási időszakban.

Bízunk benne, hogy az EU állatjóléti platformja által elkészített útmutató hozzájárul az állatok helyes tartásához és használatához, így a lovak általános jóléti helyzete is javul unió-szerte és hazánkban is.

Győrffy Balázs
elnök
Nemzeti Agrárgazdasági Kamara

BEVEZETÉS

2014-ben az Európai Bizottság ülést tartott a lófélék jólétéről, amelyen a tagállamok és a lóágazat érdekelt felei is részt vettek. A találkozón folytatott megbeszélések rávilágítottak arra, hogy az Európai Unióban kihívások merültek fel a lójóléttel kapcsolatban. Következésképpen a „World Horse Welfare" (Lójóléti Világszövetség) és az „Eurogroup for Animals" (Állatokért Felelős Eurocsoport) elkészítette a **"Ne legyünk szemellenzősek"**[1] című jelentést, amely részletesebben szemléltette a jóléti kihívásokat.

2017. március 14-én az Európai Parlament állásfoglalást fogadott el a lófélék felelősségteljes tartásáról és gondozásáról. Állásfoglalásában az Európai Parlament felszólította az Európai Bizottságot, hogy dolgozzon ki európai iránymutatásokat a lóágazatban bevált gyakorlatokról a különböző felhasználók és szakemberek számára, a lóágazat érdekelt feleivel és szervezeteivel konzultálva a meglévő útmutatók alapján.

Az OIE (Állat-egészségügyi Világszervezet[2]) 2016. májusában a szárazföldi állategészségügyi kódex részeként elfogadta a munkalovak jólétéről szóló fejezetet.

A fentebb vázolt háttér, és azon elv alapján, hogy minden állatnak olyan élete legyen, melyet "érdemes élnie", minimalizálni kell a negatív tapasztalataikat, és lehetőséget kell biztosítani számukra pozitív tapasztalatok szerzésére. Ez az útmutató, amely a lovak tartásáról, gondozásáról, képzéséről és hasznosításáról szól, azért készült, hogy segítsenek ennek az elérésében.

A lovakat különböző célokra tartják, mint például sport, versenyzés, szabadidő, turizmus, tenyésztés, terápia és hústermelés. A lovak tartására és gondozására vonatkozó szabályozás tagállamonként eltérő, és csak kevesen fogadtak el külön jogszabályt a lovak védelméről. Ezeket a szabályokat az adott tagállamban az illetékes hatóság vagy az érdekelt felek dolgozták ki. A közös uniós iránymutatást annak reményében készítették, hogy az egész Unióban hozzájáruljon a lovak jólétének javulásához.

Nehéz teljes bizonyossággal megállapítani, hogy mennyi lovat tartanak az EU-ban. Az adatok például tenyésztési, versennyel- vagy lósporttal foglalkozó szervezeteknél állhatnak rendelkezésre. A lóágazat azon részében viszont, ahol nincsenek hivatalos szervezetek, ott a számok vagy nem állnak rendelkezésre, vagy bizonytalanok. Becslések szerint az EU lópopulációja 4 és 7,7 millió állat közé tehető.

1 Removing the Blinkers
2 2022. májusa óta World Organisation for Animal Health (WOAH) nevet használják

1. Kinek szól az útmutató?

Ez az útmutató minden olyan, -akár hivatásos, akár nem hivatásos - személynek szól, akinek egy vagy több lova van, vagy bármilyen más módon foglalkozik a lovak tartásával, gondozásával, képzésével és hasznosításával. Minden lótulajdonos vagy -tartó saját felelőssége, hogy tisztában legyen a lójólét követelményeivel, és így megfelelően kezelje lovait vagy a rábízott lovakat.

Bár ez az útmutató általában a lovak valamennyi kategóriájára vonatkozik, nem foglalkozik kifejezetten a munkalovakkal, mivel ezekről az OIE szárazföldi állat-egészségügyi kódexének 7.12. fejezete rendelkezik. Az útmutató nem foglalkozik a szamarakkal és a szamár hibridekkel sem, mivel a lovaktól eltérő viselkedésük/igényeik lehetnek. (Lásd a szamarak és szamárhibridek tartására, gondozására, képzésére és használatára vonatkozó útmutató a helyes állatjóléti gyakorlathoz című részt.)

Jelen útmutató olyan területekre fókuszál, ahol nincs külön lovakra vonatkozó uniós jogszabály. Ez azt jelenti, hogy a szállítással, a leölési módszerekkel -beleértve a vágást is-, az azonosítással és a nyilvántartásba vétellel, valamint a tenyésztéssel és törzskönyvezési kérdésekkel nem foglalkozik. Nem foglalkozik továbbá a vadon élő vagy félrideg/ridegtartásban lévő lovakkal sem.

Az útmutatóban a "ló" kifejezés alatt a lovakat és pónikat kell érteni.

2. Biológiai jellemzők és viselkedés

2.1. Származás

A mai házi ló, a Przewalski ló és más elvadult vagy vadlovak, mint például a mára kihalt tarpán, közös őstől származnak. A természetes viselkedéssel kapcsolatos ismeretek kisebb részben az eredeti élőhelyükre visszatelepített Przewalski lovakon végzett vizsgálatokból származnak (1. kép), nagyobb részben az elvadult lovak megfigyeléséből – melyek a szökött házi lovak utódai -, és természetes vagy félig természetes körülmények között élnek, emberi beavatkozás nélkül vagy csekély emberi beavatkozás mellett.

1. kép - A lovak természetes viselkedésével kapcsolatos ismeretek elsősorban az elvadult lovak tanulmányozásából származnak

A lovakat több mint 5500 évvel ezelőtt háziasították. Bár bizonyos jellemzők, mint például a méret, a típus, a szín, a takarmányhasznosítás és a temperamentum megváltoztak, a lovak megőrizték őseik viselkedésének jelentős részét, például a közösségi és táplálkozási viselkedést. A lovak az evolúció során alkalmazkodtak a nyílt síkságokon élő zsákmányállat életéhez, ami hatással volt viselkedésükre és érzékelésük kifejlődésére.

2.2. Látás

A lovak látótere rendkívül széles, ami lehetővé teszi számukra, hogy szinte mindenhol észleljék a mozgásokat. Nagyon fontos figyelembe venni, hogy a lovak látása és a látott képek értelmezése jelentősen eltér az emberekétől.

A ló előtt, mögött és alatt vak mező van. Mivel a lovak szemei nem túl mozgékonyak, mozgatniuk kell a fejüket, hogy lássák, mi történik a vakfoltok területén.

A lovak pofája előtt található kicsi, háromszög alakú holttér miatt meg kell mozdítani a fejüket, hogy lássák, mit esznek, de az ételt a bőrben lévő bajuszszálakhoz kapcsolódó érzékeny receptorokkal is érzékelik.

Abban a látómezőben, ahol a lovak mindkét szemükkel látnak (binokuláris látómező), képesek pontosan érzékelni a közeli és a távoli tárgyakat. Ez lehetővé teszi számukra, hogy egy időben azonosítsák a közeli környezetükben a takarmányt (növényzetet), és ugyanakkor távolról észleljék a lehetséges veszélyeket.

2.3. Menekülési reakció

A természetben a veszélyre való gyors reagálás és a menekülés elengedhetetlen a túléléshez. A menekülési viselkedés jelentős része a mai háziasított lóban is megmaradt. A hirtelen vagy ismeretlen események még a legmegbízhatóbb lónál is pánikreakciókat, például kirúgást vagy menekülési reakciót okozhatnak.

2.4. Hallás

A lovaknak nagyon jó a hallásuk, és mivel egymástól függetlenül tudják mozgatni a füleiket, képesek lokalizálni a hangokat/zajokat, és reagálni a hirtelen vagy szokatlan zajra éberséggel vagy akár meneküléssel. A természetben vagy a kifutókban lévő lovak inkább vizuális kapcsolatban vannak egymással. Ha az egyik ló megijed, és megpróbál elmenekülni egy lehetséges veszély elől, a többiek általában követik. Hasonlóképpen, egy nyugodt és magabiztos ló nyugtató hatással lehet egy ijedt vagy félős társára.

2.5. Társas és kényelmi viselkedés

A lovak társas állatok. Természetes körülmények között egymáshoz közel, stabil csoportokban élnek. A csoportok általában egy -néha több- felnőtt ménből és számos kancából, valamint az utódokból – beleértve a csődörcsikókat is – állnak. A fiatalabb és az idősebb mének kancák nélküli csoportokat is alkothatnak. A csoport által létrehozott szociális rendet

az új tagok érkezése megzavarhatja. Az új hierarchia általában néhány napon vagy héten belül alakul ki.

Számos előnye van, ha a lovak stabil csoportokban élnek. Ilyen elsősorban a viselkedési minták átadása, a takarmány és a víz keresése, valamint olyan védekezési stratégia kialakítása, amivel elkerülhető, vagy minimálisra csökkenthető a ragadozókkal való találkozások száma. Például egy csoportban ritkán fekszik le minden ló egyszerre, legalább az egyik állva marad, és őrzi a ménest. A lovak általában szorongóvá és bizonytalanná válnak, ha elszigetelődnek más lovaktól. A háziasított lovaknál a társas érintkezés hiánya mind az élet korai szakaszában, mind később rendellenes viselkedést okozhat, mint például az istállózott lovaknál a szitálás, vagy agresszív viselkedés más lovakkal a legelőn. Ezenkívül a csoportosan elhelyezett fiatal lovakat könnyebb kezelni és képezni, mint az egyedi tartásban levőket.

2. kép - A kölcsönös ápolás a lovak rendkívül fontos szükséglete

A lovak a látás, a hang, a szagok, a testtartás és az érintés érzékelésén keresztül kommunikálnak. Például pipálnak, amikor különös érdeklődésre számot tartó szagokat és ízeket vizsgálnak. Az érintés lehet agresszív (rúgás és harapás) és barátságos (ápolás). Ezeknek a viselkedéseknek egy része veleszületett, míg másokat fiatal korban kell megtanulniuk. Az elszigetelten tartott fiatal lovak nehezen tudnak más lovakkal kapcsolatba lépni, ha később belehelyezik őket egy csoportba.

A lovak különböző típusú kényelmi viselkedést mutatnak. A kényelmi viselkedés még azoknál a lovaknál is megmutatkozik, amelyeket rendszeresen ápolnak, mert különböző célokat szolgál: ilyen lehet a bőr viszketésére adott reakció, a rovarok távol tartása, a kültakaró jó állapotban tartása vagy a szociális érintkezés. A kényelmi viselkedés magában foglalja a fogakkal vakarászást, a lábbal (jellemzően hátsó lábbal) történő vakarózást, a tárgyakhoz dörgölőzést, a homokban, sárban, hóban stb. fürdőzést és a kölcsönös ápolást (jellemzően a martájékon vagy a háton).

3. kép - A lovak közel állnak egymáshoz, hogy távol tartsák a rovarokat egymás fejétől

Bár a lovak társas állatok, személyes térrel is rendelkeznek. Ez az a távolság, amit más lovaktól szeretnének tartani. Mértéke egyéni, az életkortól és attól függ, hogy a lovak mennyire ismerik egymást. A társas ápolás során például ez a távolság nulla (2. kép). A lovak akkor is egymás közelében állnak, amikor megpróbálják távol tartani a rovarokat (3. kép). Úgy tűnik, a csikónak és a fiatal lovaknak nagyon szűk vagy kevésbé fejlett személyes terük van, így náluk megfigyelhető, hogy egymás közelében fekszenek. Amikor a lovak csoportos elhelyezésén gondolkozunk, az állatok helyigényének meghatározásakor figyelembe kell venni a személyes teret is.

A lovaknak különböző alvási fázisaik vannak. Különösen fontos, hogy 24 óránként legyen olyan alvási szakasz, amikor az oldalukra feküdhetnek, végtagjaikat kinyújthatják és az izmaik ellazulhatnak (4. kép). Ehhez biztonságban kell érezniük magukat, valamint elegendő helynek és száraz fekvőterületnek kell a rendelkezésükre állnia. Ezt szem előtt kell tartani a lovak szállásának méretezésekor és a szállás típusának kiválasztásakor is.

4. kép - A lovaknak le kell feküdniük az oldalukra ahhoz, hogy a mély alvás fázisába kerüljenek. Ilyenkor az a természetes, ha a lábak és a nyak nyújtva van

2.6. Élelemkeresés és mozgásigény

Természetes körülmények között a lovak a nap nagy részét takarmánykereséssel töltik. A takarmány rendelkezésre állásától függően nagy távolságokat is megtehetnek. A lovaknak szükségük van mozgásra. Ha egy bizonyos ideig olyan helyen tartják őket, ahol korlátozottak a mozgáslehetőségeik, de utána elegendő helyet kapnak, ez egyértelműen megjelenik a viselkedésükben. Különösen a csikók és a fiatal lovak számára nélkülözhetetlen a szabad mozgás és a más lovakkal való játék az izmok, ízületek, inak és a csontszerkezet fejlődéséhez. Ezenkívül a szabad mozgás javítja egyensúlyukat és koordinációjukat.

A lovak növényevők. Az evés természetes módja, hogy lassan haladnak előre, lehajtott fejjel legelve. Az az időszak, amikor nem esznek, általában nem több, mint 3-4 óra. Ez a többé-kevésbé folyamatos táplálkozási mód illeszkedik a ló emésztőrendszeréhez, mert viszonylag kis gyomra van, de nagy a vastagbele és vakbele. A vastagbélben és a vakbélben a takarmány, különösen a rostos takarmány-összetevők mikrobiális lebontása történik.

2.7. Abnormális viselkedés

A rendellenes viselkedés annak a jele, hogy a környezet és/vagy a körülmények, amelyek között a lovakat tartják vagy tartották, nem elégítik ki igényeiket. A központi idegrendszer stresszes körülményekre való reagálása miatti tartós diszfunkció jelentheti azt, hogy a kifejlődött rossz szokások nem oldódnak meg a környezet vagy a körülmények későbbi változásai ellenére sem. Sok abnormális viselkedés rossz szokássá válik, mint a karórágás, a levegőnyelés, istállójárás, a szitálás és az öncsonkítás. A lovak azonban finomabb eszközökkel is kifejezhetik, ha nem jól érzik magukat, közönyössé vagy visszahúzódóvá is válhatnak.

Más rendellenes viselkedések lehetnek alapvetően normális tevékenységek, de rendellenes gyakorisággal, például az agresszív viselkedés is ilyen. Az abnormális viselkedés kialakulása egyénenként eltérő. Félreértés, hogy a rossz szokásokat egymástól tanulják el a lovak. Ha ugyanabban az istállóban lévő lovak ugyanolyan abnormális viselkedést mutatnak, az valószínűleg azt tükrözi, hogy ugyanazon - optimálistól elmaradó - körülmények között tartják őket, valamint azt, hogy az egy csoportot alkotó lovak ugyanolyan stresszérzékenységgel rendelkezhetnek.

4. BIOLÓGIAI JELLEMZŐK ÉS VISELKEDÉS

3. Érintkezés más lovakkal

Mint már említettük, a lovak társas állatok, és a más lovakkal való társas kapcsolat hiánya mind az élet korai szakaszában, mind később különböző abnormális viselkedési formák kialakulásához és a normális társas viselkedési minták kifejlesztésének hiányához vezethet. A lovak előnyben részesítik a teljes, közvetlen érintkezést a karámokban, a legelőkön vagy a futóistállóban (5. kép).

Javasoljuk, hogy a lovak legalább a nap egy részében érintkezhessenek más lovakkal a karámban, legelőn vagy futóistállóban. Ez lehetővé teszi egymás ápolását, és – különösen a fiatal lovak esetében –a normális társas viselkedési minták kialakulását, beleértve a többi ló jelzéseinek megértését is. A lovaknak minimum azt kell biztosítani, hogy folyamatosan láthassák egymást.

5. kép - A társas érintkezés fontos a lovak számára

4. A lovak elhelyezése

4.1. Általános irányelvek

A lovak elhelyezésének tervezésekor szem előtt kell tartani a más lovakkal való társas kapcsolat szükségességét. Ezenkívül minden szállást úgy kell méretezni, hogy az illeszkedjék a ló méretéhez, benne a ló bármikor könnyen lefeküdhessen, természetes helyzetben pihenhessen (lásd a 4. képet), megfordulhasson, akadálytalanul kelhessen fel, és természetes testhelyzetben állhasson.

A szállást úgy kell kialakítani és karbantartani, hogy ne legyenek benne éles szélek vagy kiemelkedések, amelyek kárt okozhatnak. A lovakkal érintkezésbe kerülő anyagok nem lehetnek károsak rájuk, valamint a felületeknek jól tisztíthatónak és fertőtleníthetőnek kell lenniük.

Az ablakokat törhetetlen üvegből kell készíteni, vagy megfelelően kialakított ráccsal vagy hasonló alkalmatossággal kell védeni (6. kép), az üveg kitörésének megakadályozása és az ebből fakadó sérülések elkerülése végett.

6. kép - Ablak ráccsal

A fekvőfelületnek csúszásmentesnek kell lenni, megfelelő mennyiségű alommal, hogy a pihenőhely száraz és kényelmes legyen.

Az istállók folyosóinak csúszásmentes felülettel kell rendelkezniük, és elég szélesnek kell lenniük ahhoz, hogy a lovak biztonságosan és gond nélkül elhaladhassanak egymás mellett. Javasoljuk, hogy az ajtók lovak esetében legalább 1,2 méter, pónik esetében pedig 1,1 méter szélesek legyenek, és tolóajtókat szereljenek fel. Ha erre nincs lehetőség, az ajtó mindig kifelé nyíljon. Az egyes boxok vagy csoportos szállások ajtóinak alul-felül rögzíthetőnek kell lenniük.

A belmagasságnak akkorának kell lennie, hogy a lovak természetes testhelyzetben tudjanak állni, és mozgatni tudják a fejüket.

A lovak elhelyezésének tervezése, építése vagy az arra szolgáló épület felújítása során figyelni kell a tűzveszélyre. Ez különösen fontos az elektromos berendezésekkel kapcsolatosan. A felhasznált anyagoknak lehetőség szerint tűzállónak kell lenniük. A lovakért felelős személynek készenléti (katasztrófavédelmi) tervvel kell rendelkeznie tűz vagy természeti katasztrófák (pl. árvizek) esetére.

4.2. Istálló – zárt tartás

A leggyakoribb istállórendszerek közé tartozik az egyedi boxos, valamint egyes régiókban az állásos elhelyezés. A futóistálló egyre népszerűbb, különösen azok körében, akik fiatal lovakat tartanak.

4.2.1. Egyedi boxok

Az egyedi boxokat úgy kell méretezni, hogy illeszkedjenek a ló méretéhez, hogy az az oldalán fekve ki tudjon nyújtózni (lásd a 4. képet), meg tudjon fordulni, akadálytalanul kelhessen fel, és természetes helyzetben állhasson. Az elletőboxoknak vagy a csikós kancák boxainak az átlagosnál nagyobbnak kell lenniük. A helyigény mérlegelésekor figyelembe kell venni a ló boxban töltött idejét. A boxnak nagyobbnak kell lennie, ha a ló a nap nagy részét bent tölti. A boxok közti válaszfalak felső része ne legyen átláthatatlan, így a lovak látják egymást (7. kép) és jobb lesz a szellőzés is. Az istállótartozékokat, például az etető- és itatóberendezéseket úgy kell elhelyezni, megtervezni és karbantartani, hogy ne okozzanak sérülést a lónak, és lehetőség szerint ne szennyeződjenek vizelettel és ürülékkel.

7. kép - Egyedi boxok, amelyek lehetővé teszik a lovak számára, hogy lássák egymást

4.2.2. Futóistállók

A futóistállókban a teljes alapterületnek lehetővé kell tennie a szabad mozgást, a megfelelő hozzáférést és helyet az etetőknél és az itatóknál, valamint lennie kell egy száraz, almolt területnek, amely elég nagy ahhoz, hogy minden ló egyszerre is zavartalanul lefeküdhessen (8. kép). Meg kell fontolni olyan berendezési tárgyak felszerelését is, amelyek lehetővé teszik a lovak ideiglenes megkötését, például abrak etetésekor. Ügyelni kell arra, hogy az egy csoportba kerülő lovak jól megférjenek egymással. A beteg, sérült lovakat vagy az eltérő viselkedésű (például agresszív) egyedeket állapotuknak megfelelően kell kezelni, így a csoportos elhelyezés nem feltétlenül alkalmas a számukra. Az állatok ideiglenes elkülönítésére szolgáló eszközöknek mindig rendelkezésre kell állniuk. A csoportos rendszer kialakításának biztosítania kell, hogy minden ló képes legyen távolabb húzódni a másiktól, és bármikor hozzáférjen a takarmányhoz és a vízhez. Figyelni kell, hogy ne legyenek zugok, vagy éles sarkok, ahol a lovak csapdába eshetnek, vagy megsérülhetnek.

8. kép - Lovak egy futóistállóban, ahol kifutóhoz is hozzáférnek

4.2.3. Kötött tartás

A kötött állás erősen korlátozza a lovak mozgását, emellett gyakran túl magasan kötik meg őket, így korlátozzák látóterüket, ezért nem tudják mi történik körülöttük. Ez a tartási mód nem ajánlott, és fokozatosan meg kell szüntetni a használatát. Viszont amíg még létezik ilyen tartási mód, meg kell határozni a hozzá kapcsolódó minimumkövetelményeket. Az állásnak olyan szélesnek kell lennie, hogy a ló kinyújtott lábakkal le tudjon feküdni, és elég hosszúnak kell lennie ahhoz, hogy az állat elférjen, és legyen hely a jászolnak, valamint, hogy az állat férjen hozzá az itatóhoz.

A fejnél lévő részt kivéve, a válaszfalaknak körülbelül olyan magasságúnak kell lenniük, mint a ló marmagassága. A válaszfalak legyenek egybefüggőek, érjenek az állás végéig, hogy megakadályozzák a szomszédos lovak összerúgását. Ha a ló fejénél lévő válaszfalak magasabbak, úgy készüljenek, hogy a lovak lássák egymást. A kötélnek olyan hosszúnak kell lennie, hogy a ló elérje a takarmányt és a vizet, és akadály nélkül feküdhessen le, a fejét pedig le tudja tenni a padlóra. Meg kell előzni, hogy a ló lába beleakadjon a kötélbe, ezért érdemes azt gyűrűn áthúzni, és súlyt kötni a végére (pl. fagolyót), ami kellően feszesen tartja a kötelet, miközben a ló el tudja érni a takarmányt és a vizet, és le tud feküdni.

4.3. Istállóklíma

A beltér klímája fontos a lovak jólétének és egészségének szempontjából. A nem megfelelő klíma különösen káros lehet a lovak légzőrendszerére. A friss, tiszta levegő előnyeit nem szabad alábecsülni. A porszintet, a relatív páratartalmat, a hőmérsékletet és a gázkoncentrációt káros szint alatt kell tartani megfelelő - ideális esetben természetes - szellőzés biztosításával, szükség esetén mechanikus rendszerek segítségével. Ezeknek megfelelő mértékű, egyenletes eloszlású légáramlást kell biztosítaniuk a lovak szállásának minden részén, szükségtelen huzat nélkül.

4.4. Megvilágítás

A nappali órákban természetes fénynek kell lennie, szükség esetén mesterséges fénnyel kiegészítve, olyan mértékben, hogy a lovak tisztán lássák egymást és környezetüket. Egyszerű iránymutatásként elfogadható, hogy ha az ember könnyen olvassa az újságot adott fényviszonyok között, akkor a fényerő a lovaknak is megfelelő lesz. Ezen kívül megfelelő – rögzített vagy hordozható – világításnak is rendelkezésre kell állnia ahhoz, hogy a lovakat bármikor alaposan meg lehessen vizsgálni. A fényforrásokat nem szabad a lovaknak elérnie, vagy megfelelő szerelvényekkel kell védeni azokat.

A világítási rendszernek 24 órás napi ritmust kell követnie, és elegendő, megszakítás nélküli világos- és sötét időszakot kell biztosítania. Iránymutatásként a sötét időszaknak legalább 6 órának, a világosnak pedig legalább 8 órásnak kell lennie. Ez azonban nem vonatkozik a szabadban tartott lovakra.

4.5. Zaj és hanghatások

Az istállók zaja nem haladhatja meg azt a szintet és gyakoriságot, amely negatívan befolyásolná a lovak egészségét vagy jólétét. Zárt tartás esetén kerülni kell a lovak mechanikai, állandó, hirtelen vagy hangos zajnak való kitettségét.

5. Kifutó

A lovakat meg kell védeni a kedvezőtlen időjárási viszonyoktól, valamint a rovaroktól és a lehetséges ragadozóktól, amennyire az okszerűen kivitelezhető.

5.1. Beálló

Egész évben elérhető menedéknek kell rendelkezésre állnia: nyáron, hogy a lovak árnyékba húzódhassanak a Nap melegétől és védelmet nyújtson a repülő rovaroktól, és télen, hogy megvédje őket a nedves, szeles és hideg körülményektől.

A beállónak elég nagynak kell lennie ahhoz, hogy kényelmesen védelmet nyújtson minden lónak egyszerre (9. kép).

Elegendő menedéket nyújthatnak a természetes környezeti elemek, például a fák, a sövények vagy egyéb természetes növényzet vagy adott célra épített beállók.

Nem minden ló bírja egyformán a hideg téli körülményeket. A könnyebb felépítésű lófajták, amelyek nem alkalmazkodtak a hideg körülményekhez, kevésbé szívósak; nem úgy, mint például az izlandi ló vagy bizonyos pónifajták, például a shetlandi pónik vagy az Exmoor pónik.

9. kép - A beállónak elég nagynak kell lennie ahhoz, hogy egyszerre védelmet nyújtson minden lónak

5.2. Legelő/karám

Javasolt biztosítani, hogy a lovak minden nap kijussanak a legelőre vagy karámba, ahol együtt tudnak lenni a társaikkal, és így ki tudják elégíteni szociális igényeiket. Előfordulhatnak azonban olyan helyzetek, amikor állatorvosi javaslatra vagy a szélsőséges időjárási viszonyok miatt ez ellenjavalt.

A karámoknak és legelőknek jó vízelvezető képességgel kell rendelkezniük, hogy amennyire csak lehet, elkerüljük a sáros területek kialakulását. Nem lehetnek ott veszélyes tárgyak sem, és rendszeresen ellenőrizni kell a mérgező növények jelenlétét.

A kerítések legyenek jól láthatóak a lovak számára, jól karbantartottak, megfelelő típusúak és magasságúak, hogy megakadályozzák a lovak szökését. A kerítés megfelelő magassága a karámban vagy legelőn lévő lovak típusától függ. Az oszlopok közötti, valamint az egyes karámfák/vezetékek/szalagok közötti távolság a lovak méretétől is függ. Szögesdrótot nem szabad használni.

Iránymutatásként: lovanként legalább 330m2 karámterületnek kell lennie, és egyetlen karám sem lehet kisebb, mint 800m2, ha csak kifutónak használják. Ahhoz, hogy elegendő füves legelőt biztosítsunk, sokkal nagyobb terület kell.

A lovakat napközben kell hozzászoktatni a számukra ismeretlen kerítésekhez, új karámokhoz vagy legelőkhöz, és az áthelyezést követően megfelelő ideig kell felügyelni őket.

Amikor a lovakat kifutóban vagy legelőn csoportosan helyezik el, addig kell figyelni őket, amíg az agresszív viselkedési formák meg nem szűnnek, és a lovak nem folytatják az evést. Amikor új lovakat kell beilleszteni egy meglévő csoportba, előbb ajánlatos úgy elhelyezni őket, hogy előzetesen ismerkedhessenek egymással pl. a szomszédos boxokban vagy kifutókban.

A legelőn a kikötés nem ajánlott. Korlátozza a ló szabad mozgását, és nem teszi lehetővé a más lovakkal való társas érintkezést, továbbá fennáll annak a veszélye, hogy a lovak belegabalyodnak a kötelükbe, és megsérülnek.

A béklyók használata elutasítandó.

6. Gondozás

6.1. Szakértelem

A lovakat megfelelő számú személyzetnek kell gondoznia, olyanoknak, akik rendelkeznek a megfelelő képességgel, tudással és szakmai kompetenciával.

6.2. Azonosítás és regisztráció

Az Európai Unióban rendelkezéseket fogadtak el a lófélék azonosítására és nyilvántartásba vételére vonatkozó módszerekre.

Ezek a rendelkezések összetettek, ezért a lovakért felelős személyeket arra bíztatják, hogy kérjenek bővebb információkat az ezzel foglalkozó illetékes hatóságtól abban a tagállamban, ahol a ló él.

6.3. Megtekintés

Minden lovat - beleértve a karámokban és a legelőkön lévőket is - naponta legalább egyszer, de lehetőség szerint inkább gyakrabban kell szemrevételezni. A beteg vagy sérült lovakat, a vemhesség késői szakaszában lévő kancákat, az újszülött csikókat, az újonnan beszoktatott lovakat, a fedeztetési időszakban a méneket és a nagyon idős lovakat gyakrabban kell ellenőrizni.

Minden lónak, amelyik betegnek vagy sérültnek tűnik, késlekedés nélkül megfelelő ellátást kell biztosítani. Ha a ló nem reagál az ilyen ellátásra, vagy fájdalmai vannak, haladéktalanul állatorvos tanácsát kell kérni. Szükség esetén, a beteg vagy sérült állatot elkülönítve kell elhelyezni.

6.4. Fertőző betegségek és biológiai biztonság

A fertőző betegségek terjedésének, megbetegedéseknek, elhullásoknak az egyik fő oka az alacsony szintű állatjólét, ami jelentős pénzügyi veszteségeket okoz a lóágazatban.

6.4.1. A fertőző betegségek terjedésének megelőzése

A fertőző betegségek terjedésének megakadályozása érdekében mindig ajánlott elkülöníteni minden olyan lovat, amely a betegség klinikai tüneteit mutatja. A légzőszervi fertőző betegségben szenvedő lovakon gyakran általános rosszullét figyelhető meg, nem esznek vagy isznak megfelelően. Egyéb jelek lehetnek még: magas testhőmérséklet (láz), megnövekedett légzésszám, köhögés, orrváladékozás, duzzadt nyirokcsomók és idegrendszeri problémák. A fertőző bőrbetegségben szenvedő lovakon a bőr elváltozása tapasztalható, amely az általános tüneteknél egyértelműbb, ilyen a szőrhullás foltokban, a bőrirritáció stb. Minden típusú fertőző betegséget az alábbi fejezetben szereplő ajánlásoknak megfelelően kell kezelni.

Mivel minden fertőző betegségnek van lappangási ideje (a kórokozó szervezetbe történő bejutásától a betegségre jellemző tünetek megjelenéséig), ezért ajánlott az újonnan érkező lovakat a helyszínen lévő állománytól külön, megfelelő ideig karanténba helyezni (a lovak egészségi állapotától függően legalább 10-14 napig). Az újonnan érkezett lovak oltási státuszát ellenőrizni kell. A karanténban lévő lovak testhőmérsékletét naponta ellenőrizni kell, és diagnosztikai vizsgálatokat kell végezni, hogy a fertőzéseket vagy azok tünetmentes hordozását időben észrevegyék.

Az egyes egyedek érkezése és távozása között el kell végezni az istállók és a szállítójárművek tisztítását és fertőtlenítését. Biztosítani kell, hogy a lovakkal foglalkozó emberek megértsék az alapvető higiéniai elveket. Bizonyos eszközök közös használata nem javasolt olyan betegségek terjedésének megakadályozása érdekében, mint pl. mirigykór, rühesség, ótvar.

A lovaknak nem szabad megengedni, hogy közös itatóhelyen igyanak, ha új csoportokba (bemutatók, verseny, értékesítés stb.) rakják össze őket.

6.4.2. A fertőző betegségek kitörésének korlátozása a lópopulációban

A járvány kitörését okozó betegség típusától függően különböző biológiai biztonsági intézkedéseket kell hozni a veszélyeztetett populáción belüli terjedés megakadályozása és ellenőrzése érdekében. Minimális elvárásként minden lótulajdonosnak követnie kell a hatóságok vagy szakmai szervezetek ajánlásait. Ez magában foglalja a beteg lovak elkülönítését, az érintett helyiségek vagy területek lezárását, valamint a higiéniai, fertőtlenítési, szállítási és gyülekezési szabályok betartását (esemény, bemutatók stb.).

6.5. Állatorvosi ellátás, orvosi kezelés

A betegnek vagy sérültnek tűnő lovat haladéktalanul megfelelő gondossággal kell ellátni. Ha a ló nem javul elég gyorsan, állatorvost kell hívni, hogy vizsgálja meg. A beteg vagy sérült lovak ideiglenes elkülönítésére szolgáló létesítményeknek mindig rendelkezésre kell állniuk.

A betegség általános jelei lehetnek az étvágytalanság, a depresszió, a viselkedés megváltozása, a kólika, a hasmenés, a köhögés, a prüszkölés, a szem vagy orrfolyás, bőrgyulladás, szőrhullás, viszkető bőr, sántaság, hátfájás, mozgástól való vonakodás, fejcsóválás vagy olyan arckifejezés/testtartás, amely fájdalmat jelez.

A lovak gyógyszeres kezelésének az állatorvos által végzett vizsgálaton, a klinikai tünetek értékelésén és a megfelelő diagnosztikán kell alapulnia. Csak az állatorvos által az adott lónak felírt gyógyszert szabad használni.

Krónikus gyógyszeres kezelés esetén az állatorvosnak rendszeresen kontrollálnia kell a ló állapotát.

Amikor antimikrobiális szereket adnak lovaknak, különösen figyelni kell arra, hogy ne alakuljon ki a hatóanyagokkal szembeni rezisztencia. Gondos állatorvosi vizsgálatot kell végezni, beleértve a megfelelő diagnosztikát is.

A lovak gyógykezelésénél mindig a legjobb gyakorlatnak megfelelően kell eljárni, és soha nem szabad veszélyeztetni a ló általános jólétét. A kezeléssel összefüggő mellékhatásokat jelenteni kell az illetékes hatóságnak.

6.6. Rutin egészségügyi ellátás

Javasoljuk, hogy a lovakat évente legalább egyszer állatorvosi vizsgálatnak vessék alá. Idős vagy krónikus beteg lovak esetében ennek gyakrabban kell megtörténnie.

6.6.1. Oltás

A tetanusz elleni vakcinázás mindig ajánlott. A lovak nagyon érzékenyek a Clostridium tetani (tetanusz) baktériummal való fertőzésre. A baktérium gyakran megtalálható a lovak használatában lévő területek talajában. Sebeken keresztül jut be a testbe, beleértve a kis szúrásokat is, amelyeket nehéz észrevenni, de újszülött csikókba bejuthat akár a köldökcsonkon keresztül is. Annak ellenére, hogy az érintett lovak túlélhetik - különösen, ha a betegséget korai szakaszban diagnosztizálják - gyakran állatjóléti okokból el kell altatni őket.

A lóinfluenza elleni vakcinázás kötelező a legtöbb versenyen részt vevő ló számára, azonban más lovaknak is ajánlott, különösen azoknak, amelyek rendszeresen érintkeznek máshonnan érkező lovakkal.

Tanácsos lehet más endémiás betegség elleni vakcinázás a ló élőhelyének földrajzi elhelyezkedésétől függően. Ezzel kapcsolatban az állatorvostól kell tanácsot kérni.

6.6.2. Belső élősködők megfigyelése

A bélparaziták jelenléte olyan jóléti probléma, ami okozhat fogyást, kólikát és akár pusztulást is. Ez különösen igaz a csikókra és a fiatal, valamint az immunhiányos lovakra. Az állatorvos ajánlása szerint nyomonkövetési és célzott kezelési programot kell kialakítani.

A parazitaterhelés csökkentése érdekében megfelelő legelő- vagy kifutókezelési gyakorlatra van szükség. A trágya összegyűjtése különösen fontos az élősködők jelenlétének figyelése, valamint a célzott féreghajtási program kivitelezése szempontjából. Azoknál a lovaknál, amelyek mindig ugyanabban a karámban vannak, de a trágyát nem szedik össze utánuk, fokozott a fertőzés kockázata.

A féreghajtó szerekkel szembeni rezisztencia kialakulásának ellensúlyozása érdekében egészséges felnőtt lovakat csak akkor kezeljünk, ha a parazitaterhelést előzetesen laboratóriumi vagy más releváns diagnosztikai módszerrel megállapították, és az indokolt. Ha nem történt előzetes vizsgálat, akkor mellőzük ezeknek a szereknek a rutinszerű használatát!

6.6.3. Pataápolás

Javasoljuk, hogy csak képzett szakemberek körmöljenek és patkoljanak. A ló patáit rendszeres időközönként szabályozni kell (10. kép). A gyakoriság számos tényezőtől függ, beleértve az életkort, a használati módot és azt, hogy a ló patkolva van-e. Iránymutatásként elmondható, hogy a patkolt lovakat 6-8 hetente kell körmölni, és újra patkolni. Ha a lovakat „mezítláb" használják sportolásra vagy szabadidős tevékenységre, a patákat minden használat után meg kell tekinteni, figyelni kell a túlkopás jeleit. Más lovaknál, például a tenyészkancáknál rendszeres időközönként ellenőrizni kell a szaru növekedését, és megfelelő időközönként körmölni kell, hogy a patákat jó és egészséges állapotban tartsák.

A patákat megfelelő időközönként meg kell tisztítani és ellenőrizni kell, hogy van-e betegségre vagy sérülésre utaló jel, például nyírrothadás, repedés vagy van-e ott idegen test (például kő). Ha pataproblémák, például sántaság jeleit tapasztaljuk, azonnal ellenőrizni kell a patákat.

10. kép - Javasoljuk, hogy csak képzett szakemberek körmöljenek és patkoljanak

6.6.4. Fogászati ellátás

A lovak rágáskor egyenetlenül koptatják a fogukat. Emiatt éles szélek vagy horgok alakulhatnak ki, amik kényelmetlenséget okoznak a lónak, és súlycsökkenést vagy rendellenes viselkedést eredményeznek. Például ilyenkor a ló megpróbál kibújni a zabla hatása alól, vagy próbál ellenszegülni annak, és dobálja a fejét. A bagózás a fogászati problémák másik jele.

A lovaknak lehetnek fájdalmas fogászati, vagy szájüregi problémái anélkül, hogy ennek nyilvánvaló jeleit mutatnák, valamint a ló élete során számos fogászati- és nem fogászati-jellegű probléma alakulhat ki a szájüreggel és az étkezési szokásokkal összefüggésben. Javasoljuk, hogy rendszeresen, legalább évente egyszer vizsgáltassák meg a száj és a fogak állapotát. Ugyancsak javasoljuk, hogy a vizsgálatot és a korrekciós beavatkozásokat képzett szakemberek végezzék.

6.7. Takarmány

A lovak számára elegendő mennyiségű és megfelelően tápláló étrendet kell kialakítani ahhoz, hogy jó állapotban (normál súlyban) tartsák őket, és elkerüljék az alultápláltságot, a rossz állapotot vagy az elhízást.

A fű a lovak alapvető takarmányforrása, és a legeltetést lehetőség szerint minden ló számára naponta biztosítani kell.

Ha a teljes szükségletet nem a fű fedezi, a lovak takarmányadagjának mindig elegendő szálastakarmányt kell tartalmaznia, például szénát, szenázst, szalmát. A lovak napi takarmányát több adagra elosztva kell etetni, hogy elegendő időt tölthessenek rágással napközben és éjszaka, mivel a ló emésztőrendszere a magas rosttartalmú takarmány többé-kevésbé folyamatos beviteléhez alkalmazkodott.

A rágás elősegíti a nyál termelését, amely semlegesíti a folyamatosan termelődő gyomorsavat. A gyomorfekély megelőzése és a bél egészségének javítása érdekében érdemes a lovaknak állandó hozzáférést biztosítani a szálas takarmányhoz.

A napi szálastakarmány-igény megállapításához iránymutatás, hogy 100 kg élősúlyra kell számolni legalább 1,2 kg szénát, de ezt módosítani kell az elhízásra vagy patairha-gyulladásra hajlamos lovak esetében.

11. kép - A munka intenzitása miatt magasabb energiabevitelre lehet szükség

A szálastakarmány etetési mintájának a lehető legjobban kell hasonlítania a legelő ló természetes táplálkozására. A lovaknak szinte folyamatosan hozzá kell férniük a szálastakarmányhoz, akár istállóban, akár kifutóban, akár karámban vannak. Ha a ló hosszabb ideig nem fogyaszthat szálas takarmányt (3-4 óra), az negatívan befolyásolhatja az általános egészségét (pl. kólikára hajlamosít, gyomorfekély alakulhat ki), valamint a ló rendellenes és nem kívánt viselkedési mintákat alakíthat ki (pl. karórágás, homokevés).

Sok lónak elegendő, ha füvön vagy a szálastakarmányon él, szükség esetén azt vitaminokkal és ásványi anyagokkal kiegészítve. Egyes csoportoknak (például a sportlovak, a fiatal és növendék lovak vagy a tenyésztési célokra szánt lovak) viszont a munka intenzitása vagy az alapvető szükségleteik miatt magasabb energiabevitelre lehet szükségük (11. kép). Ezért előfordulhat, hogy nagy energiatartalmú takarmányokkal (koncentrátummal) kell kiegészíteni a fejadagjukat.

A magas energiatartalmú takarmányt naponta többször, kis adagokra elosztva kell adni (iránymutatásként legalább 2-3 étkezés naponta, a takarmány mennyiségétől függően). Nem szabad közvetlenül a megerőltető edzés előtt vagy után adni, és az adagolását a ló aktuális terheléséhez kell igazítani.

Minden takarmánynak higiénikusnak és megfelelő tápértékűnek kell lennie, és ezeket higiénikus körülmények között kell tárolni. Poros, penészes vagy avas takarmányt nem szabad etetni!

Az etetőberendezéseket tisztán kell tartani, és úgy kell elhelyezni, hogy azok a lehető legkisebb mértékben szennyeződhessenek.

Minden takarmányváltást több napon keresztül, fokozatosan kell elvégezni.

A futóistállóban vagy karámban elegendő etetőhelyet kell biztosítani, hogy elkerüljük a lovak közötti versengést és agressziót.

Lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a ló pontszámokban kifejezett kondíciója alapján egyedileg lehessen változtatni a napi takarmányadagot. A kondíció pontozására vonatkozó iránymutatásokat a 2. melléklet tartalmazza.

A lovak elhízása, az anyagcsere-betegségek és a patairha-gyulladás kialakulása jelentős, és egyre növekvő problémák a lovak jólétének szempontjából, és ugyanolyan súlyos kockázatot jelentenek az egészségükre, mint az alultápláltság.

6.8. Vízszükséglet

A lovak vízigénye elsősorban az aktivitás szintjétől, környezeti hőmérséklettől és a takarmány víztartalmától függ. A lovak napi vízszükséglete általában a testtömegük 5-10%-a. A szoptatós kancák és az aktív lovak - például a versenylovak-, alapvetően többet isznak.

A lovak kedvelik a nagyobb vízfelületeket (12. kép), de gond nélkül megtanulnak önitatóból is inni.

Önitatók használata esetén azokat naponta ellenőrizni kell, és az adagoló teljesítményét 8 liter/perc körüli értékre érdemes beállítani.

A lovaknak lehetőleg szabad hozzáférésük legyen a vízhez, és négy óránál tovább ne maradjanak víz nélkül. Ez vonatkozik a karámban és a legelőkön tartott lovakra is. Télen további óvintézkedéseket kell tenni, hogy a lovak folyamatosan hozzáférjenek a vízhez, például fűtött itatóberendezések felszerelésével, vagy rendszeres vízhordással kell biztosítani az ellátásukat.

Az itatóberendezéseket tisztán kell tartani, és úgy kell elhelyezni, hogy a lehető legkisebb mértékben szennyeződjenek. A futóistállókban, a karámokban és a legelőkön elegendő ivóhelynek kell lennie, hogy elkerüljük a lovak közötti versengést és agressziót.

12. kép - A lovak inkább a nyílt vízfelületről isznak

7. Lótartás és a lovak képzése

A ló jólétének mindig elsődleges szempontnak kell lennie a lótartás és a lovak képzésének minden területén, mind rövid, mind hosszú távon.

A lovak használatáért, tartásáért vagy képzéséért felelős személyeknek megfelelő ismeretekkel, tapasztalattal és készségekkel kell rendelkezniük ahhoz, hogy megismerjék és megértsék a lovak normális viselkedését, arckifejezéseit és testbeszédét.

A lovakkal már korai életszakaszukban el kell kezdeni foglalkozni. Közvetlenül a születés után viszont még ne kezdjünk bele, mert megbonthatja a kanca és a csikó közti kötődést. A kancával a csikó jelenlétében történő foglalatoskodás (etetés/pucolás) hosszú távú hatással bír, mivel a csikó kevésbé fog majd félni az emberektől, így könnyebben kezelhető lesz. A csikónak meg kell tanulnia, hogy kötőfékkel vezetik, megérinthetik bárhol a testén, és felemelik a lábát.

A gazdáknak és az edzőknek mindig figyelembe kell venniük a ló természetes menekülési ösztönét.

A különböző tevékenységekre, például a lovaglásra vagy a hajtásra való felkészülést addig nem szabad elkezdeni, amíg a ló el nem éri azt a fejlődési szintet, ahol fizikailag és szellemileg is képes elvégezni az adott feladatot anélkül, hogy rövid vagy hosszú távon sérülés vagy szorongás veszélye merülne fel. Erre nem lehet egy konkrét életkort mondani, mivel nemcsak a fajták és egyedek között változik az optimum, hanem a tanítási módszer és az edzés intenzitása szerint is.

A lovak kiképzése során általánosan alkalmazott módszerek a negatív és pozitív megerősítésen alapulnak, valamint a klasszikus kondícionálást (azaz a jelek közötti asszociációk kialakítását) foglalják magukban. Negatív megerősítés (nyomás-engedés) alkalmazásakor nyomást gyakorolunk a lóra, például a szárakon keresztül vagy csizmával, és a helyes viselkedést a nyomás abbahagyásával jutalmazzuk. Ahhoz, hogy ez a módszer hatékony legyen, és ne okozzon zavart, fontos, hogy a nyomás alacsony intenzitással kezdődjön, és addig maradjon vagy fokozatosan növekedjen, amíg a ló nem mutatja a kívánt választ. Ebben a pillanatban a nyomást azonnal meg kell szüntetni. Pozitív megerősítés (jutalmazás) esetén a ló reagál egy utasításra, például szóbeli parancsra, és azonnal jutalmat kap, amikor helyesen reagál (pl. a ló jön, amikor hívják, és kap sárgarépát). Helyesen, megfelelő

tudással és türelemmel használva mindkét módszer alkalmas a lovak képzésére, a kívánt válaszok megtanítására.

A képzési módszereket a lovak életkorához, valamint fizikai és mentális képességeikhez kell igazítani, hogy megóvjuk őket a fájdalomtól, szenvedéstől, szorongástól, sérülésektől és a maradandó károsodásoktól.

Az elégtelen vagy nem megfelelő edzésmódszerek negatív hatással lehetnek a ló jólétére, és agresszív vagy ellenszegülő magatartáshoz is vezethetnek, ami veszélyeztetheti a lovat és a lóval foglalkozó emberek biztonságát. A nem megfelelő képzési módszerek közé tartoznak azok a helyzetek is, amikor az edző következetlen, és egymásnak ellentmondó jeleket ad a lónak. Például összezavarja a lovat, ha helyesen reagál a zabla vagy a lovas lábainak nyomására, a nyomás azonban nem szűnik meg.

A képzési módszereknek arra kell irányulniuk, hogy fokozatosan erősítsék a ló fizikai és mentális képességét. Minden olyan edzéstípus, amely fizikailag vagy mentálisan károsíthatja a lovat, pánikot vagy szorongást okozhat (például intenzív hiperflexió), nem tekinthető megfelelőnek.

Amikor a lovakat ápolják és képzik, időnként szükség lehet a nem kívánatos viselkedésformák kijavítására. Fontos, hogy a nem kívánt viselkedés okát azonosítani kell, és lehetőség szerint azonnal meg kell szüntetni. A viselkedés korrigálására használt módszernek követnie kell a tanuláselmélet alapelveit, így azt kell választani, ami a lehető legkisebb szorongást vagy fájdalmat okozza a ló számára, és a legjobb rövid és hosszú távú eredményeket hozza. Bármilyen típusú képzési formát választunk, soha nem szabad túlzott erőt alkalmazni. A lótartó vagy a lovas felelőssége, hogy elegendő és naprakész ismerettel rendelkezzen az edzéselméletről, a képzésről és képzési módszerekről, mielőtt azokat alkalmazná.

Egy ismerős és nyugodt ló jelenléte általában előnyös, ha a lovat ismeretlen környezethez kell szoktatni, például, ha lószállítóhoz szoktatják, új helyre kerül, vagy ismeretlen tárgygyal találkozik.

A lovak társas állatok, így lehetőség szerint más lovak társaságában vannak. Ahhoz, hogy a lovakat ideiglenesen kiszakíthassák ebből a környezetből, például képzési célokra, fokozatosan kell az elválasztást megszoktatni velük. A szeparációs szorongás stresszt okoz és negatív hatással van a tanulási készségre, ezért mindaddig, míg a ló nem tanúsít nyugalmat egyedül, más képességekre való képzés nem kezdődhet meg. A többiektől külön töltött időt minimálisra kell csökkenteni, és csak emberi felügyelet mellett, képzési célokra szabad felhasználni.

9. LÓTARTÁS ÉS A LOVAK KÉPZÉSE

Minden lovat ki kell képezni arra, hogy az ápoláshoz szükséges ideig nyugodtan álljon kikötve, tűrje a pataápolást, a szállítást stb. A lovakat a negatív vagy kombinált megerősítés elvei mentén és nyugodt lovak közreműködésével fokozatosan kell trenírozni arra, hogy kikötethetőek legyenek. A kötéseknek minden esetben gyorsan oldhatóknak kell lenniük. Azokat a lovakat, amelyek még nem szokták meg, hogy ki vannak kötve, felügyelni kell.

Figyelmet kell fordítani annak a területnek a felületére, amelyen a lovakat kezelik és kiképezik. Ezeket mindig úgy kell megtervezni és karbantartani, hogy minimális legyen a sérülésveszély.

8. Dopping

Bármely olyan anyag vagy módszer alkalmazása, amelynek célja a ló fizikai vagy élettani képességeinek mesterséges megváltoztatása vagy az egészségügyi problémák elfedése, ellentétes a ló jólétével és a ló-ember kapcsolat etikájával. A nemzetközi kódexek (verseny és sport) felsorolják a tiltott anyagokat és módszereket.

Ez nemcsak a gyógyszerek nem megfelelő használatát foglalja magában, hanem a műtéti beavatkozásokat és más módszereket is, amelyek elfedik a klinikai tüneteket vagy betegségeket, így a ló edzhet és részt vehet a versenyeken. Példa erre a végtagok természetes érzékenységének orvosi vagy sebészeti megszüntetése.

9. Felszerelés

9.1. Nyereg, hám stb.

A lovak kezelésére és képzésére használt felszereléseket és eszközöket helyesen kell illeszteni és beállítani. Nem szabad kárt okozniuk, és nem használhatók kényszerítő eszközökként. Minden felszerelésnek biztonságosnak, funkcionálisnak, tisztának és jól karbantartottnak kell lennie. Használat előtt mindig ellenőrizni kell azokat.

Kerülni kell a túlzott korlátozást, például a futószárazáskor a rosszul beállított kikötőszárakat, vagy a nagyon szorosra állított orrszíj nyomását. Az orrszíj akkor van helyesen csatolva, ha két ujjunk befér az orrszíj és az orrcsont közé. Ennek mérésére már léteznek speciális műszerek is.

A különböző eszközöket és felszereléseket, például ostorokat, sarkantyúkat, különböző típusú szárakat és zablákat stb. arra használják, hogy fizikai ingerek útján adjanak jeleket a lónak. Ezeket óvatosan, türelemmel, és soha nem erőszakosan, kényszerítő eszközként kell használni. A gondozó vagy a lovas felelőssége, hogy elegendő és naprakész ismerettel rendelkezzen a felszerelésről, valamint annak helyes használatáról, mielőtt alkalmazná a lovon.

9.2. Mechanikus berendezések

A lovak trenírozásához mechanikus berendezéseket, például jártatógépet és futópadokat is használnak.

A berendezést a gyártó utasításainak megfelelően jó állapotban kell tartani. Rendelkeznie kell vészleállító gombbal és olyan eszközzel, amely automatikusan leállítja a berendezést, ha egy ló elesik vagy megpróbál ellenszegülni. Amikor a berendezés használatban van, a lovakat olyan személynek kell felügyelnie, aki képes vészhelyzetben megfelelően cselekedni.

9.3. Korlátozó intézkedések

Bizonyos helyzetekben szükség lehet a lovak megfékezésére saját biztonságuk, más lovak vagy a lovakkal foglalkozó emberek biztonsága érdekében. A korlátozás eszköze lehet például egy kaloda az állatorvosi kezeléskor, vagy hágatóhám a kancán a természetes fedeztetés során, a mén védelme érdekében. Ezek használata csak alapos indokkal, ideiglenesen ajánlott.

13. kép - A lovakat mindig kompetens személynek kell felügyelnie

Ha egy lovat korlátozni kell valami miatt, akkor a legenyhébb módszert kell alkalmazni, és csak a minimálisan szükséges ideig. A korlátozó eszközök nem arra valók, hogy megspóroljuk velük a megfelelő irányításra, képzésre vagy a különféle dolgokhoz való hozzászoktatásra szánt időt és energiát. Amennyiben a sürgős eljárás szükségessé teszi, a biztonságos kezelés érdekében állatorvos által alkalmazott bódítás javasolt.

9.4. Takarók

A hideg téli hónapokban vízálló és légáteresztő kinti takarók használhatóak a lovak kedvezőtlen időjárási viszonyok elleni védelmére. A speciálisan kialakított nyári takarók némi védelmet nyújtanak a rovarok ellen, de nem nyújtanak megfelelő hővédelmet. A takarónak jól kell illeszkednie a lóra, a környezeti hőmérsékletnek megfelelő típusúnak kell lennie, és naponta ellenőrizni kell. Meg kell jegyezni, hogy a takarók befolyásolják a ló természetes hőszabályozását, és meg kell fontolni, hogy a lónak valóban szüksége van-e rá.

10. Munkalovak

Mint minden más ló esetében, az alapvető szükségleteiket ki kell elégíteni, amin túl figyelembe kell venni a munkaterhelésüket is (14. kép). Kérjük, olvassa el az OIE szárazföldi állat-egészségügyi kódexében a munkalovak jólétéről szóló 7.12. fejezetet![3]

14. kép - Mezőgazdasági célokra használt munkalovak

3 https://www.woah.org/en/what-we-do/standards/codes-and-manuals/terrestrial-code-online-access/

11. Sport, szabadidő, turizmus

A lovakat számos különböző helyzetben használják, például sportban, versenyeken, szabadidőben, turizmusban, terápiás lovagoltatáshoz és munkalovakként. Függetlenül attól, hogy milyen célra használják a lovat, a jelen útmutató ajánlásai alkalmazandók.

A ló megvásárlásakor figyelembe kell venni a ló tartásának költségeit és a ló tervezett használatát annak a személynek a képességeihez képest, aki a lovat használni fogja (és gondoskodik a lóról, ha a két személy nem ugyanaz). Javasoljuk, hogy azok az emberek, akik nem rendelkeznek megfelelő tapasztalattal a ló tartásában vagy képzésében, kérjenek tanácsot a ló megvásárlása vagy befogadása előtt.

Az alábbiakban felsorolunk a sporttal és a turizmussal kapcsolatban néhány olyan konkrét pontot, amelyek kihívást jelenthetnek a lovaknak vagy tulajdonosaiknak.

11.1. Sport

A legtöbb sportszervezet (lósport, lovassport, hajtás stb.) rendelkezik szabványokkal vagy magatartási kódexekkel, amelyek célja, hogy segítsenek biztosítani a lovak jólétét, miközben versenyeken vesznek részt.

Ezek magukban foglalhatják a felszerelésre (például pálca és sarkantyú) vonatkozó szabályokat is illetve, hogy a bemelegítés és a verseny során milyen képzési és korrekciós módszereket alkalmazhatnak. Vonatkozhat arra is, hogy a vemhes kancák mikortól nem versenyezhetnek, továbbá kényszerítő eszközök használatára, valamint az illegális anyagokra vagy módszerekre (dopping).

A lovaknak mindig alkalmasnak kell lenniük arra a munkára, amelyet elvárnak tőlük. Egyetlen ló sem nevezhető versenyen, amíg a felkészítő képzés mentálisan és fizikailag nem teszi a lovat alkalmassá rá.

11.2. Turizmus

A lovakat a turizmussal kapcsolatban különböző módon használják. Ez lehet túrázás, beleértve a túralovaglást az érdeklődésre számot tartó helyekre idegenvezetővel vagy anélkül, vagy kocsitúra -ahol a turistákat tájlátogató utakra viszik -, ezen kívül kedvtelésből tartott állatokként is bemutathatóak.

Lehet, hogy a turisták nem rendelkeznek elegendő tudással a lovakról ahhoz, hogy észrevegyék a jóléti problémákat, vagy nem gondolják a ló jólétét saját felelősségüknek, esetleg figyelmen kívül hagyhatják, amit látnak, mert ők csak túrázni szeretnének. Ezért e lovak jólétének szempontjából alapvető fontosságú, hogy a gondozójuk rendelkezzen a szükséges ismeretekkel, képességekkel és hajlandósággal ahhoz, hogy biztosítsa a lovak szükségleteinek kielégítését, beleértve a pihenést, a vizet, a takarmányt, a zord időjárás elleni védelmet, a jól illeszkedő felszerelést és a megfelelő pataápolást.

15. kép - A turizmusban használt kocsilovak

11.2.1. Kocsilovak

A kocsilovak (15. kép) gyakran hosszú órákat dolgoznak és nagy távolságokat tesznek meg. A pihenőnapon a kocsilovakat fedett helyen, vagy olyan területen kell elhelyezni, ahol a naptól, esőtől, hótól védő beállót is használhatnak. Szálastakarmányt és friss, tiszta vizet kell biztosítani számukra. Itatáshoz külön vödröket használjunk, mivel a közös itatók használata növelheti a betegségek terjedésének kockázatát. A pihenőidőben a szoros hevedereket meg kell lazítani, vagy a lovakat le kell szerszámozni, ha van rá lehetőség. Ügyelni kell arra, hogy a kocsi ne legyen túlrakodva, a kerekek és hámok jó állapotban legyenek, így nem terheljük túl a lovakat. A vontatmány súlya a tereptől, a terepviszonyoktól, a ló állapotától és tapasztalatától is függ. Alapvető fontosságú, hogy minden hám megfelelően illeszkedjen, és a kocsi kiegyensúlyozott legyen.

12. Csonkítások és trimmelés

12.1. Farokcsonkítás, trimmelés és ínmetszés

A farok mozgatásának befolyásolása érdekében végzett farokcsonkolást és az inak bemetszését[4] határozottan el kell utasítani. A lovak farkának csonkolását csak állatorvosi okokból szabad elvégezni. A lovak bajuszának és fülkagyló belsejében található szőr vágását is kerülni kell.

12.2. Egyéb beavatkozások

A lovakat tilos bármilyen módon megcsonkítani, kivéve a herélést, amelyet csak állatorvos végezhet, és amelyet bódításban, helyi érzéstelenítéssel vagy teljes altatásban kell elvégezni. Mindkét esetben hosszú távú fájdalomcsillapításra van szükség. A forró vassal történő besütést teljes mértékben el kell utasítani. Ha a jelölés fagyasztással történik, azt szakszerűen kell elvégezni (16. kép).

16. kép - Ha a jelölés fagyasztással történik, azt szakszerűen kell elvégezni

4 nicking: ez esetben a ló farkában lévő inak vagy izmok szándékos elvágásáról van szó.

13. Tenyésztés

13.1. Felelős tenyésztés

A tulajdonosoknak hatalmas felelősségük van, amikor mérlegelik, hogy tenyésztésbe vonják-e a lovukat, és meg kell fontolniuk, hogy milyen okból teszik azt a vásárlás vagy befogadás helyett. Ha túl sok lovat tenyésztenek tervezett felhasználás nélkül, az a nem kívánt lovak többletét eredményezi, rontva ezzel a lójólétet.

A tulajdonosoknak meg kell fontolniuk, hogy helyénvaló-e kancájukat vagy ménjüket tenyészteni, és mindent meg kell tenniük annak érdekében, hogy minőségi utódok szülessenek, amelyek hasznos és kívánatos tulajdonságokkal rendelkeznek. Lehet, hogy a kanca használatának nem a legjobb módja a tenyésztés. Az örökölhető rendellenességekkel, rossz alkalmazkodási képességgel, rossz vérmérséklettel rendelkező, vagy sérült lovakat nem szabad tenyészteni, ha valószínű, hogy bármilyen nemkívánatos tulajdonságot örökítenek bármely utódnak, vagy ha a kanca jóléte veszélybe kerülhet a vemhesség ideje alatt. A tulajdonosoknak, akik az utód eladását tervezik, ismerniük kell a piacot, valamint tisztában kell lenniük a tenyésztéssel kapcsolatos költségekkel és erőforrásokkal, és biztosnak kell lenniük abban, hogy képesek lesznek felelős tulajdonost találni a csikónak az elválasztás után.

13.2. Tenyésztési módszerek

A lovakat nem szabad úgy tenyészteni, hogy az a szenvedésükkel járjon. Az örökletes betegségben szenvedő vagy más, szenvedést okozó tulajdonságokkal rendelkező lovakat, amelyek ezeket vagy más problémákat örökíthetnek, nem szabad tenyésztésbe vonni. Azokat a lovakat, amelyek nehezen ellettek meg, vagy csikóik holtan születtek, szintén nem szabad tovább tenyészteni.

A kancák másfél-két éves koruk körül biológiailag éretté válhatnak. Ha azonban ilyen korán fedeztetik őket, az veszélyeztetheti a fejlődésüket, így a tenyésztést nem szabad elkezdeni, amíg a kanca legalább három-négy éves nem lesz. A kancák termékenysége körülbelül 15 éves korukban kezd el csökkenni. Minden esetben konzultálni kell az állatorvossal, mielőtt idősebb, vagy olyan kancát fedeztetnénk, amelyiknek korábban már nehézségei adódtak a vemhességgel.

13.3. Ellés és elválasztás

A kancát csikózás előtt körülbelül egy hónappal abban a környezetben kell elhelyezni, ahol az ellés fog történni, hogy az ottani viszonyoknak megfelelő ellenanyagok termelődjenek. A kancákat az oltási protokollnak megfelelően, rendszeresen be kell oltani, hogy megfelelő mennyiségű ellenanyaggal rendelkezzenek. Az 1-es és 4-es típusú herpeszvírus elleni vakcinázást a lovak tartásának helyén fennálló státusztól függően érdemes megfontolni. Az ellenanyagok a kolosztrummal (ellenanyagban gazdag tej, ami csak az ellés utáni néhány órában termelődik) kerülnek a csikóba.

17. kép - A csikónak a születés után néhány órán belül hozzá kell jutnia a kolosztrumhoz

A kolosztrum megvédi a csikót a környezetben lévő lehetséges betegségek kórokozóitól. Ezért létfontosságú, hogy a csikó a születés után néhány órán belül szopjon (17. kép). Ha ez nem lehetséges, például a kancával kapcsolatos probléma miatt, akkor haladéktalanul állatorvosi tanácsot kell kérni.

Ha ellés közben komplikációk lépnek fel, az mindenképpen állategészségügyi vészhelyzetnek minősül: az ellést figyelemmel kell kísérni, és ha bármilyen rendellenességet észlelnek a vajúdás közben, állatorvost kell hívni.

Ha nem kint a legelőn történt az ellés, a kancának és a csikónak az első naptól kezdve lehetőséget kell adni, hogy kint legyenek a karámban (18. kép). Ügyelni kell arra, hogy a kerítés jól látható legyen a csikó számára, ami az elektromos kerítésekre nem feltétlenül igaz, ezért alternatív intézkedéseket kell tenni. A csikó magasságát is figyelembe kell venni, amikor a kerítés biztonságosságát vizsgáljuk.

18. kép - A csikónak az első naptól kezdve lehetőséget kell adni neki, hogy kint lehessen a karámban, vagy legelőn

Az elválasztás stresszes élmény mind a kanca, mind a csikó számára, ezért úgy kell elvégezni, hogy a stresszhatást minimalizáljuk. Kevesebb stresszreakciót tapasztalnak azoknál a csikóknál, amelyeket fokozatosan választanak el, és más csikókkal vagy felnőtt lovakkal léphetnek kapcsolatba.

A háziasított lovakat gyakran a természetes elválasztási életkoruktól - 10-11 hónap – korábban különítik el. A csikót nem javasolt hat hónapos kora előtt elválasztani. Az elválasztás után a fiatal lovakat csoportban kell tartani, ahol lehetőség szerint legalább egy felnőtt ló van.

14. A lovak jólétének értékelése

A lótulajdonosok, az állattartók vagy a tartási helyekért felelős személyek kérhetik, hogy a lovak jólétét saját felelősségük alá vonhassák. E célból kidolgoztak egy protokollt (AWIN jóléti értékelési protokoll lovakra). Fontos megjegyezni, hogy a protokoll helyes alkalmazása megfelelően képzett szakembereket igényel. Azt is fontos megjegyezni, hogy az ilyen szemlék nem helyettesíthetik a napi ellenőrzést vagy a klinikai vizsgálatot, ha betegség vagy sérülés, vagy annak gyanúja merül fel.

15. Döntések az életút végén

Bár néhány ló természetes okokból vagy balesetek miatt pusztul el, a legtöbb lótulajdonosnak egy bizonyos ponton szembe kell néznie azzal a nehéz döntéssel, hogy véget vessen-e a ló életének.

A lehetőségek a leölés vagy a levágás. A vágás a legtöbb európai országban elérhető lehetőség, kivéve, ha a lovat nem emberi fogyasztásra szánják. Ezt a lóútlevélben fogják feltüntetni (lásd 7.2 pontban: Azonosítás és regisztráció). A leölés általában azon a helyen történik, ahol a lovat tartják, míg a vágás hosszabb-rövidebb, és talán még egy piacon keresztüli szállítást is magában foglal. A vágásra vonatkozó döntés meghozatala előtt meg kell vizsgálni, hogy a ló alkalmas-e a vágóhídra utaztatásra. Ezen kívül állatjóléti okokból el kell kerülni, vagy lehetőség szerint korlátozni kell a vágólovak hosszú utakon történő szállítását.

A leölést akkor kell elvégezni, ha egy ló szenved, és nem reagál a kezelésre, vagy ha krónikus és gyógyíthatatlan állapotban van, ami fájdalmat vagy szorongást okoz számára.

A lovat semmilyen körülmények között nem szabad magára hagyni vagy szenvedni hagyni.

1. melléklet: Szójegyzék

Ennek az útmutatónak az alkalmazásában a következő meghatározásokat kell alkalmazni.

Szaglási ingerjel: a szaglórendszer által kapott kémiai inger, amely az orron keresztül jut a szaglóhámra.

Béklyó: olyan eszköz, amely korlátozza a lovak mozgását. Általában két bőrszíjból áll, amelyeket a ló lábai köré kötnek, és rövid lánccal vagy kötéllel kötnek össze. Legelőn használva, a ló első lábaira, csűd fölé teszik fel, és így csak viszonylag rövid távolságokat tehet meg a ló, lassan. Természetes fedeztetés esetén hágatóhámot használnak, ami megakadályozza a kancát abban, hogy megrúgja a mént. Ilyenkor a béklyót a hátsó lábra teszik egy kötéllel, amit a mellső lábak között vezetnek a nyak körüli hevederhez.

A **kipányvázás** azt jelenti, hogy a lovat egy hosszú kötélhez vagy lánchoz kötik a legelőn, hogy megakadályozzák az elszökést, ha nincs megfelelő kerítés. A kötelet az egyik végén a kötőfékhez vagy nyakszíjhoz, a másik végén pedig a földbe leszúrt kikötőszemhez csatlakoztatják.

Karám: olyan bekerített füves, vagy nem füves tartási helyet jelent, ahova kiengedik a lovakat napközben mozogni.

A legelő: olyan füves legelőterületet jelent, ahol a lovak napi takarmányszükségletük egészét vagy egy részét felvehetik, attól függően, hogy mennyi időt töltenek legelőn és milyen annak a minősége.

Biológiai biztonság: olyan gyakorlatok összessége, amelyeket a kórokozók állományba való bejutásának és az állatok közötti átvitelének megakadályozására alkalmaznak.

A **leölés** minden olyan szándékosan előidézett folyamat, amely egy állat halálát okozza, beleértve a vágást is, amely egy állat emberi fogyasztásra történő leölését jelenti.

A **sérülés miatti elválasztás:** a sérült ló ideiglenes fizikai elválasztását jelenti a többiektől, hogy az érintkezésből fakadó traumát megakadályozzák, és a lovat nyugalomban tartsák. A mentális stressz elkerülése érdekében ilyenkor a lónak képesnek kell lennie látni, hallani, és ha lehetséges, részleges fizikai kapcsolatot létesíteni más lovakkal.

A **karantén** olyan időszakot jelent, amely alatt egy vagy betegséget potenciálisan hordozó állatot távol tartanak más állatoktól, hogy a feltételezhető betegségek ne terjedhessenek.

2. melléklet: A lovak kondíciójának pontozása

Forrás: AWIN, 2015. AWIN jóléti értékelési protokoll lovakra. Doi: 10.13130/AWIN LOVAK 2015

A kondíció pontozása egy szabványosított módszer a ló testzsír-mennyiségének becslésére. A test kondícióját számos tényező befolyásolhatja, mint például a takarmány rendelkezésre állása, a szaporodási státusz, az időjárás, a sport- vagy a munkatevékenységek, a paraziták jelenléte, a fogászati problémák, a betegségek és az etetési gyakorlatok.

Hogyan értékeljünk [Egyéni]

Kezdje a ló oldaláról történő általános szemrevételezéssel, és értékelje a nyakat, a bordákat, a vállat, a hátat, a hasat és a medencét borító zsírt/izomtömeget. Álljon biztonságos távolságra a ló mögött, és értékelje a zsírraktárakat a faroktőnél, értékelje a far alakját, a gerinc és a csípőcsont láthatóságát.

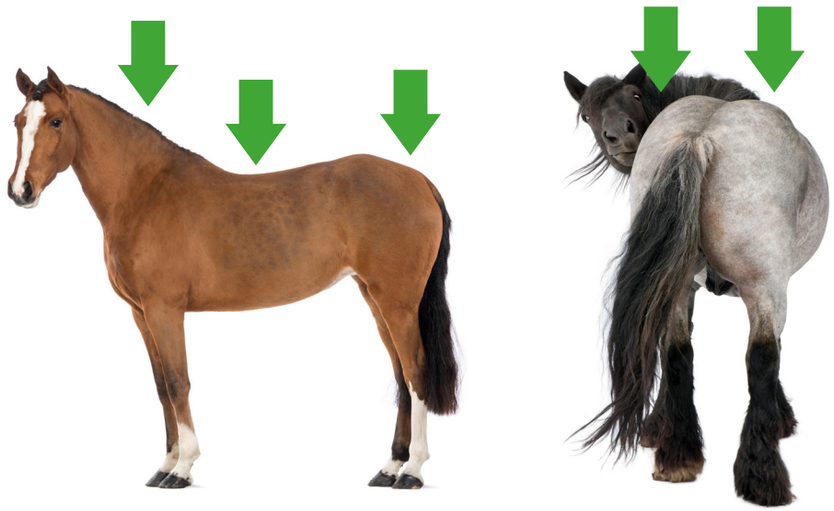

Hogyan pontozzunk

Használja Carrol és Huntington 1-5 skálán történő kondíció-pontszám rendszerét (1988 Ló állatorvosi újság, 20(1) 41-45). Ez a rendszer minden lófajta és minden hasznosítási mód esetén alkalmazható.

Kondíció: 1 pont

Nyak: szarvasnyak, keskeny és laza a tűzésnél.

Hát és bordák: a bordák egyértelműen láthatóak, kiemelkedő tövisnyúlványok, mindkét oldalon besüllyedt a bőr.

Medence: kiemelkedő medence és farbúb, besüllyedt farok, de a bőr rugalmas, mély besüllyedés a farok alatt.

Kondíció: 2 pont

Nyak: keskeny, de feszes

Hát és bordák: a bordák látszódnak, a gerinctájék fedett, de érezhető

Medence: a gerinc mindkét oldalán lapos a far, farbúb jól meghatározott, vékony zsírréteg, enyhe üreg a farok alatt

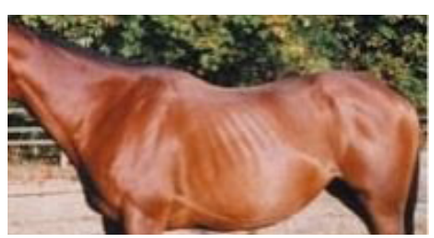

Kondíció: 3 pont

Nyak: a felső nyakél kifejezett, de nem zsíros (méneknél lehet erősebb), feszes nyak

Hát és bordák: bordák épp csak fedettek és könnyen tapinthatóak, nincs beesés a hát mentén, gerinctájék jól fedett, de tapintható

Medence: zsírral borítva és lekerekített, nincs beesés, a medence könnyen kitapintható

Kondíció: 4 pont

Nyak: sörényélen kisebb zsírtartalék, nyak széles és szilárd

Hát és bordák: a bordák jól fedettek

Medence: enyhe árok fut a farok tövéig, puha, zsírral borított medence, tapintásához erős nyomásra van szükség

Kondíció: 5 pont

Nyak: a nyak nagyon széles és szilárd, kifejezett zsírdepó látható a felső nyakélen

Hát és bordák: a bordák nem látszanak, nem érezhetőek, mély árok fut végig a hát mentén, a hát széles és lapos

Medence: mély barázda fut a faroktőig, a bőr kitágult, a medence fedett, nem érezhető

További információ: http://www.worldhorsewelfare.org/Right-Weight

Képjegyzék

1. kép - A lovak természetes viselkedésével kapcsolatos ismeretek elsősorban az elvadult lovak tanulmányozásából származnak 11
2. kép - A kölcsönös ápolás a lovak rendkívül fontos szükséglete 13
3. kép - A lovak közel állnak egymáshoz, hogy távol tartsák a rovarokat egymás fejétől 14
4. kép - A lovaknak le kell feküdniük az oldalukra ahhoz, hogy a mély alvás fázisába kerüljenek. Ilyenkor az a természetes, ha a lábak és a nyak nyújtva van 15
5. kép - A társas érintkezés fontos a lovak számára 19
6. kép - Ablak ráccsal 21
7. kép - Egyedi boxok, amelyek lehetővé teszik a lovak számára, hogy lássák egymást 23
8. kép - Lovak egy futóistállóban, ahol kifutóhoz is hozzáférnek 24
9. kép - A beállónak elég nagynak kell lennie ahhoz, hogy egyszerre védelmet nyújtson minden lónak 27
10. kép - Javasoljuk, hogy csak képzett szakemberek körmöljenek és patkoljanak 35
11. kép - A munka intenzitása miatt magasabb energiabevitelre lehet szükség 36
12. kép - A lovak inkább a nyílt vízfelületről isznak 38
13. kép - A lovakat mindig kompetens személynek kell felügyelnie 48
14. kép - Mezőgazdasági célokra használt munkalovak 51
15. kép - A turizmusban használt kocsilovak 54
16. kép - Ha a jelölés fagyasztással történik, azt szakszerűen kell elvégezni 57
17. kép - A csikónak a születés után néhány órán belül hozzá kell jutnia a kolosztrumhoz 60
18. kép - A csikónak az első naptól kezdve lehetőséget kell adni neki, hogy kint lehessen a karámban, vagy legelőn 61

Felelős kiadó: Győrffy Balázs elnök, Nemzeti Agrárgazdasági Kamara
Felelős szerkesztő: Pető Krisztina
Lektor: Dr. Győrffy Andrea
Kreatív vezető: Nagy-Nizák Júlia
Kiadvány - és borítóterv: Nagy-Tószegi Bálint
Grafikai tervező, tördelő: Horváth Győző
Kiadja: © Nemzeti Agrárgazdasági Kamara – minden jog fenntartva
Kiadás: 2023.

ISBN: 978-615-6564-01-6

Ezt az útmutatót 2018/19-ben készítette az EU állatjóléti platformjának lófélékkel foglalkozó önkéntes kezdeményezési csoportja. Az útmutatóban kifejtett álláspontok jogi értelemben nem feltétlenül tükrözik az Európai Bizottság hivatalos álláspontját.

Az útmutató ismerteti a lovak tartásának, gondozásának, képzésének és használatának helyes állatjóléti gyakorlatát. Nem célja, hogy helyettesítse vagy megkérdőjelezze a meglévő jogszabályokat, chartákat, útmutatókat vagy iránymutatásokat, illetve az sem, hogy ellentmondjon azoknak.

A dokumentumban fényképeket használnak a leírt jelenségek, állapotok szemléltetésére. A felhasznált képek a leírt jelenségeknek, állapotoknak azonban nem az egyetlen lehetséges megjelenési formáját mutatják be, így tájékoztató jellegűek.

2. melléklet fényképei: Forrás: **AWIN**[5], 2015. AWIN jóléti értékelési protokoll lovakra. https://dx.doi.org/10.13130/AWIN_horses_2015

Hivatkozási szám DOC/12480/2019 Rev.1

Magyar nyelvre fordította: Pető Krisztina Nemzeti Agrárgazdasági Kamara

A fordítást lektorálta: Dr. Győrffy Andrea Nemzeti Agrárgazdasági Kamara

5 Az Európai Állatjóléti Mutatók Projekt (AWIN) az állatalapú jóléti mutatók fejlesztésével, integrálásával és terjesztésével foglalkozik.

NEMZETI
AGRÁRGAZDASÁGI
KAMARA

1115 Budapest, Bartók Béla út 105-113.
Telefon: +36 80 900 365
ugyfelszolgalat@nak.hu
www.nak.hu

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap

A VIDÉKI TÉRSÉGEKBE BERUHÁZÓ EURÓPA

Az EMVA támogatások végrehajtására kijelölt hatóság
a Miniszterelnökség Vidékfejlesztési Program Irányító Hatósága.